

Cvito Fisković

Split

DVA PRAVILNIKA TROGIRSKIH BRATOVŠTINA NA HRVATSKOM JEZIKU

Velika većina pravilnika ili matrikula starih dalmatinskih bratovština XIV do XVIII stoljeća, pisana je latinskim i talijanskim, a rijetke su na hrvatskom narodnom jeziku.¹ Ti pravilnici su značajna pravno-povijesna svjedočanstva o društvenom, a neki o staleškom, pa i vjerskom životu² u dalmatinskoj Hrvatskoj. Iako se međusobno po svojim poglavljima ponavljaju ipak je svaki pojedinačno zanimljiv jer unosi inačice i posebna pravila mjesnog, zanatlijskog i drugog, pa i jezičnog sadržaja, jer su oblikovani prema sastavu i osobitostima vlastite bratovštine i sredine.

Koliko se dosad zna sačuvani pravilnici trogirskih bratovština sv. Kuzme i Damjana, Djevice Marije u trogirskom varošu, sv. Duha, sv. Nikole Mornara³ i sv. Jakova na Čiovu pisani su talijanski, a pored dva dosad nepoznata, koja ovdje objavljujem, tek je pravilnik Gospe kraj Mora pisan 1552. na hrvatskom jeziku.⁴

Nije, međutim, isključeno da je još koji pravilnik neke trogirske bratovštine bio napisan na našem jeziku ili u nj preveden, jer je to bila životna potreba ovog grada, čija su vlastela bila sklona ugarsko-hrvatskom kraljevstvu i koji su Mlečiči 1420. godine silom zauzeli.

U tom gradu su se mletačke zapovjedi morale oglašavati usporo na latinskom i hrvatskom jeziku,⁵ koji je bio jedini jezik pučana; »... *slava ó croata che è divenuta solo volgare*«, kako piše povjesnik Ivan Lučić.⁶ Poznato je da je drugo izdanje »*Pistula i evangelija po sve godišće hrvatskim jezikom stumačena*« Bernardina Splitsanina objavio Benedat Zborovčić Trogiranin, a njegov

sugrađanin Marko Andriolić Trogiranin »meštar od svetoga pisma i tumač pri crkvi trogirskoj« objavio u drugoj polovici XVI stoljeća svoj »Vangelistar« i »Nauk katoličanski« posvećen Aloisu sinu Jerolima Korijolanovića Cipika, bratu Milice čiju je darovitost, naobraženost i snalažljivost ocrtao u pjesmi njoj posvećenoj Hanibal Lucić, davši nam tako rijetko upotpunjeni lik jedne Hrvatice iz renesansnog XVI stoljeća.⁷ Trogirski su plemići Miličina i Alvisova roda skupa s ostalim negodovali i prosvjedovali da biskupi koji biskupuju u Trogiru a dolaze ponajviše iz talijanskih gradova ne znaju hrvatski jezik. Oni su 16. kolovoza 1694. stoga i uputili predstavku mletačkom kurijalnom kardinalu Coloredu u Rimu tražeći narodnog biskupa koji pozna očinski jezik (*lingua paterna*) ovoga naroda. Značajno je da su tu predstavku potpisala tri člana istaknutih trogirskih humanističkih i plemićkih rodova — Andreisa, Statilea i Cipika.⁸ Čak se i u drugoj polovici prošlog stoljeća, kada se talijanski jezik bio uvriježio u Dalmaciji, osjetila potreba da se pravilnik bratovštine Djevice Marije u Varošu, prevede na naš jezik.⁹ Poznato je da su se crkvene pjesme i molitve u svim našim bratovštinama pjevale u tom jeziku,¹⁰ ali i pored toga spomenut ću i ove činjenice koje su pomogle bogoslužju na našem jeziku.

Biskup Ivan Pavao Garzoni je u drugoj polovici XVII stoljeća izvijestio Kongregaciju kardinala u Rimu, uz ostalo, da u svečanim danima adventa propovjednik kojega biskup izabere govori vjernicima na hrvatskom im materinjem jeziku (*materno, hoc est slavo sermone fit concio*), a da se sred svečanih misa u stolnoj i u župnim crkvama tijekom čitave godine evanđelja i poslanice tumače također na hrvatskom. Redovnice i ne poznavahu talijanski, pa bi, prema Garzonijevu izvještaju njihova rodbina, pod izlikom da im prevodi i tumači liječničke upute, koristila se zgodom i ulazila u zabranjeni dio samostana prateći liječnika.¹¹ Krajem 1691. Kongregacija je uvažila molbu biskupa Ivana Kuparea da može dopustiti upotrebu hrvatskih molitava onima koji ne znaju latinski.¹²

Sve to, a i bezbroj drugih činjenica, jasno potvrđuju da su pravilnici bratovština morali u Trogiru biti napisani hrvatskim jezikom.

U tom ga gradu, međutim, nisu samo govorili pučani već i vlastela u gradskom vijeću, pa postojahu za to i posebni sindici koji su morali sjediti u dvorani Velikog vijeća i s posebnog mjesta paziti i optuživati one koji su govorili materinjim (*in lingua materna*),¹³ ili, kako povjesnik Pavao Andreis spominjući tu njihovu dužnost piše, slavenskim jezikom (*non lasciano parlar in Consiglio con linguaggio slavo*).¹⁴ Vijeću se naime u svibnju 1426. bio nametnuo zaključak da vijećnici moraju govoriti u tom skupu samo latinski i talijanski i to uz prijetnju određenom globom.¹⁵ Po sti-

lizaciji i strogosti te odredbe unesene u gradski zakonik jasno je da su trogirski plemići voljeli govoriti svojim materinim jezikom iako se on u tom zaključku ne spominje izričito. Njihove žene i kćeri nisu ni razumijevale dobro talijanski, kako nam to svjedoči mletački sindik Giustinian u svom izvještaju 1553. i Ivan Lučić u svom pismu Valeriju Ponte u travnju 1661, iako pripadahu učenim i otmjenim obiteljima,¹⁶ pa je Frano Fanfogna, zadarski plemić, predak onih koji su se kasnije preselili u Trogir, izjavio 1747. godine da mu je hrvatski rođeni i obiteljski jezik (*illirico, lingua a me nativa e famigliare*).¹⁷

Zasluzilo bi, dakle, prići proučavanju starog trogirskog narječja sačuvanog u toponomastici, u književnosti i u službenim dokumentima.

Budući da se još nije objavila povijesna ni književna građa koja bi posvjedočila razvoj i upotrebu našega jezika u ovom gradu u kojemu su nastale dvije od prvih hrvatskih antologija, zbirka Ivana Lulića i »Vrtal« Petra Lučića¹⁶ i u kojemu su početkom XVIII stoljeća svećenici prikazivali, a plemići prepisivali komedije na hrvatskom jeziku,¹⁹ donosim bratimske matrikule Gospe na Zvirači i Svih svetih smatrajući ih važnim i za razvitak našeg jezika XVII—XVIII stoljeća u ovom kraju. Iako su ukočene svojim podvrgavanjem izvorniku sastavljenom na stranom jeziku, jer je bar ona bratovštine Svih svetih 1790. godine, a možda i ranije, prevedena na hrvatski, ipak obje iskazuju ljepotu i čistoću narodnoga jezika i njegove stare izraze, što sve može poslužiti onima koji se time posebno bave.

O trogirskoj bratovštini Gospe na Zvirači ili Gospe Sniga, kojoj pripada stariji ovdje objavljen pravilnik, gotovo se ništa ne zna. Spominje je trogirski povjesnik Pavao Andreis²⁰ i Ivan Strohal.²¹ Andreis piše da je povezana uz istoimenu crkvu koja je prije bila obična nadarbina. O toj crkvi sred trogirskog polja već sam pisao u Abramićevu zborniku.²² Utvrdio sam tada po romaničkom obliku njenih vrata da je sagrađena u XIII stoljeću, ali treba nadodati da se i spominje u pisanim dokumentima sredinom tog stoljeća,²³ i da je podignuta blizu antičkih rimskih ruševina.²⁴

Budući da sam je već objavio suvišno bi bilo ponavljati opis njena izgleda i isticati joj stilske odlike.

Tada mi nije bila poznata matrikula njenog bratstva, rukopisna knjižica kartonskih korica presvučenih kožom i ukrašenih zlatorezom s četiri cvijeta u kutovima a s ovalnim središnjim medaljonom urezanim u kožu sred kojega je lik Gospe sa sinom. Ko rice su, dakle, izrađene posebno za svezak matrikule veličine 165 x 235 mm s 39 uvezanih listova od kojih je 14 ostalo praznih. Bilježaka iz XIX stoljeća u njima nema, po čemu bi se reklo da je nakon pada Mletaka, red u bratovštinama popustio.

U knjižici su imena bratima među kojima nema zanatlija, bar ne onih koji nose naslov majstora, a uz njih spominju se tri svećenika, ljekarnik Jerolim Kora, a pored plemića Antuna Cipika je i Jure Hodak »morlako«. Ne spominju se stranci i velika većina nosi lijepa hrvatska imena. prezimena i nadimke. Sestre su rijetke, samo ih je desetak, a među njima su četiri udovice koje su vjerojatno zadržale članstvo svog muža.

U knjižici su pored različitih odredbi mletačke vlasti koje se odnose na bratovštine, župani bilježili primopredajne potvrde različitih crkvenih, ponajviše obrednih predmeta u toku XVIII stoljeća. Iz tih popisa se vidi da je bratimska crkva bila dobro opremljena i da je bratovština posjedovala nekoliko rukotvorina umjetničkog obrta: pozlaćeni srebrni kalež, srebrne krune i zavjete Gospine slike, srebrno kandilo, zlatnu medalju, križić, naušnice, pozlaćeno prstenje, među kojima je i srebrni s Kristovim imenom IHS uobičajen u doba baroka. Vjerojatno su sve to darovi pobožnih vjernika a među njima iz 1767. godine »*una piogia di argento con piere false lasata da quondam Signor Canonico Boich*«, očito onog čija se jednostavna nadgrobna ploča s uklesanim imenom nalazi sred crkvenog pločnika.²⁵ Pored manjih kovinskih i ostalih predmeta u popisu se spominje izvezeno, šareno crkveno ruho, svilen o i baršunasto, čipkaste i ostale tkanine a na oltaru kožni antipendij ukrašen plitkim reljefnim ukrasima (*un antipendio di coridor di relevo*) kakvih se još sačuvalo po dalmatinskim crkvama,²⁶ a slično izrađenih koža bilo je u XVII—XVIII stoljeću obješenih na zidovima i u bogatijim trogirskim kućama.²⁷ Kožni antipendij je tijekom vremena propao, ali se sačuvala njegova središnja slika Gospe sa sinom u oblacima, izvedena u baroknim oblicima kao i drveni izrezbareni okvir. Među crkvenim knjigama spominje se uz misal i »*un interprete slavo*«. Teško je točno utvrditi koja je to knjiga, je li »*Ritual rimski*« ili »*Vandelja i pistule*« Pažanina Bartula Kašića²⁸ objavljene 1640. i 1641. godine, koje su bile poznate i u Trogiru ili možda Andreolićev spomenuti »*Vangelistar*« i »*Nauk katoličanski*« ili pak »*Pistula i evangelje*« Bernardina Splićanina.

Za nabavke umjetnina ili nadogradnju crkve odlučna je između ostalog bila i odluka gradskog kneza Antonija Dieda, kojom je 1. rujna 1677. godine odredio da nijedan župan bratovštine ne može bez odobrenja većine bratima išta graditi u kamenu i drvu, sklapati ugovore za slikanje slika, za podizanje žrtvenika niti nabavljati nove predmete za ukrašavanje crkava. Ta odredba je unesena u knjižicu obiju bratovština.

Bratovština Svih svetih, čiji pravilnik također ovdje objavljujemo, vrlo je slabo i gotovo jedva poznata iako se spominje u prvoj polovici XV stoljeća. Okupljala je veliki broj članova i sestara među kojima bijaše i nekoliko zanatlija s nazivom majstora, a i

svećenika. Posjedovala je svoju staru crkvu, pa je sudeći po svemu tome vjerojatno odigrala znatnu ulogu u maloj, sređenoj općini.

Trogirski povjesnik Ivan Lučić u povijesti svog zavičaja piše da su bratimi tog bratstva dobili od Gradskog vijeća 22. kolovoza 1443. godine dozvolu za sastajanje, te da je njihova stara crkva Svih svetih preinačena poslije 1500 godina.²⁹ To ponavlja i drugi trogirski povjesnik Pavao Andreis, navodeći k tome da je unutrašnjost srednjovjekovne crkve bila tijesna i da je gradski knez dopustio bratimima da je prošire, uredi i poljepšaju. To je, čini se, prvi njen veći popravak kojeg godinu ne znamo, jer je ostala nepotpunjena u Andreisovim rukopisima,³⁰ dok za drugi popravak koji je također izvršila bratovština navodi 1588. godinu, uklesanu i u natpisu na crkvenom pročelju, nadodavši da je prije toga bila trošna i prijetila padom. Prema tome pisanju dvojice trogirskih povjesnika a i po nekim njenim gotičkim dijelovima, vidi se da je crkva bila najprije sagrađena u gotičkom stilu, a zatim preoblikovana u zreloj renesansi. Nije, dakle, isključeno da je najstariji njen oblik bio predromanički ili romanički ali o tome se ne može ništa reći, jer joj dosada nema spomena u ranom srednjem vijeku.

Sazidana je na Obrovu, dakle upravo na granici starijeg i novijeg dijela grada, jednostavnim i čednim oblicima u kojima se slobodno prepliću gotički, renesansni i barokni oblici jednostavnih pokrajinskih i mjesnih oznaka.

Jednobrodna crkva sa četverokutastom apsidom okrenuta je pročeljem prema istoku i gradskom središtu. Podredila se, dakle, kao i bratimska crkva Gospe Karmela u istoj ulici, urbanističkom rasporedu i opovrgla srednjovjekovno usmjeravanje crkava prema zapadu, kojemu bijahu usmjerene ostale trogirске crkve, osim one sv. Leona. Očito je da se to dogodilo tek krajem XVI st. kada je mala srednjovjekovna crkva izmijenila svoj oblik, kako to istiće natpis vrh njenih vrata:

FANVM HOC SANCTORVM OMNIVM SOCIETAS
EIVSDEM PIA FIDELIVM IMPENSA IN HANC FOR.
REDEGIT TEMP.R^M.D. ANT. GVIDI EPISCOPI
AC CL.^M VIRI D. ALOYSII MICHAELIS PRETORIS
INTEGERRIMI CL.^MQ3 M.D.L.XXXVIII.D.P.PIS:ARCIS

PRAEE:

Crkvicu je, dakle, preinačila u ovom današnjem obliku njena bratovština troškom vjernika 1588. godine u doba biskupovanja Antuna Quidija, gradskog kneza Alvisa Michelija i zapovjednika gradskih utvrda P. Pisanija, pa su pored tog spomena nad natpisom uklesana i tri njihova grba u baroknim kartušama s inicijalima sve trojice:

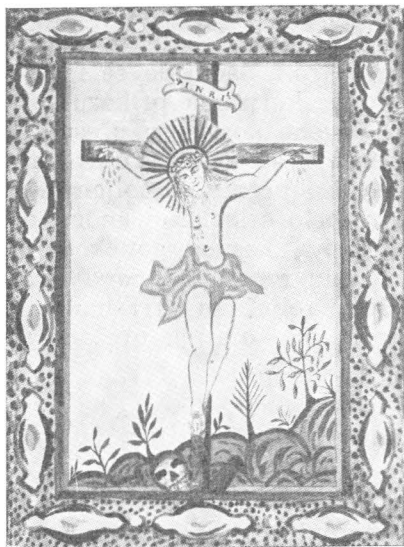
AM AQ PP.

Isticanje predstavnika crkvene i svjetovne vlasti došlo je ovdje do izraza, jednako kao i u drugoj glavi bratimskog pravilnika.

Slika u Pravilniku bratovštine Svih svetih u Trogiru

U svim dijelovima crkve vidi se doista da je ta preinaka bila korjenita. Od starije srednjovjekovne crkvice uzidana su u novu dva vitka i uska lijepo klesana gotička prozorčića s trodijelnim lukom, jedan na pročelju, drugi na južnom zidu; okrugli pročeljni prozor u uobičajenom obliku koluta sa stupićima lisnatih glavica, obrubljen gotičkim izmjeničnim zubcima; maštovita glava istaknutih ljudsko-životinjskih crta, kiparski oblikovana kao u srednjovjekovnim bestijarijima,³¹ uzidana vrh apside i reljefni kameni križ rastvorenih gotičkih krakova. Istoj grupi pripadaju možda i željezni okovani križevi na stražnjem zabatu crkve i vrh spomenute glave,

Slika u Pravilniku bratovštine Svih svetih u Trogiru

dekorativni radovi trogirskih kovača, čijim se stilskim radovima, kao ni onim dalmatinskih nijedan stručnjak nije pozabavio, iako zaslužuju pažnju.

Glavna crkvena vrata istaknuta profila kao i oba prozora apside i dva jednostavna na pročelju pokazuju, jednako kao i zvonik u obliku preslice s dva luka izljebanih stupića, sa završnim akroterijem slobodnih voluta i pobočnim piramicama, da su nastali u doba predgradnje 1588. godine. Iz toga će vremena biti i široki »štapom« obrubljeni trijumfalni luk u unutrašnjosti crkve, dok će drugi, jednostavniji i manji zvonik na preslicu, postavljen također na pročelje, vjerojatno potjecati iz XVII stoljeća.³² U popisu crkvene imovine spominju se 1648. tri zvona pa se može zaključiti da su tada postojala oba zvonika. Nepravilno postavljanje toga bočnog zvonika i gotičkog prozora na pročelju daje osobitu slikovitost i pokazuje pokrajinsku slobodu usklađivanja cjeline, usitnjene ali ipak uravnotežene.

Često pohađanje crkvice uvjetovalo je otvaranje pobočnih, kasnije zazidanih vrata i vanjskog stepeništa koje uz zid vodi do pjevališta koje se susreće na crkvi Gospe Anđela u trogirskom polju, Sv. Križu u splitskom Varošu, Sv. Ivanu sred Šibenika itd.

Stari srednjovjekovni svod nije pri proširenju crkve obnovljen već je njena unutrašnjost pokrivena ravnim stropom. Pod njim se i pod svodom apside ništa nije sačuvalo u zapuštenoj crkvi. Vide se tek mense dvaju nekadašnjih oltara i zidni rubovi pjevališta, a škrti popisi crkvenih obrednih nekretnina iz 1648. i 1717. godine otkrivaju bar donekle da je crkva bila s njima opskrbljena, dok je oltarna slika, djelo osrednjeg mletačkog slikara Baldasarea D'Anna iz druge polovice XVI stoljeća, dakle iz obnove crkve. prenesena u obližnju crkvu sv. Petra.³³ Sačuvala se i rukopisna knjiga Pravilnika koja nam svojim koricama prikazuje lijep primjer uveza knjiga XVI stoljeća. Drvene korice su presvučene kožom s urezanim krugovima u kojima su cvjetići a kutove im štite reljefne mjedene lisnate zakovice s ispupčenim pupoljcima. Sred prednje korice je pričvršćeno malo raspelo s krilatim anđeoskim glavama na tro-lisnim završecima krakova kasnog gotičkog oblika ali zavijoreni Kristov pojas odava zrelu renesansu. Sred stražnje korice, čiji su kutovi jednako učvršćeni reljefnim ukrasima je krilati mletački lav »in molecca« s knjigom na kojoj je urezano skraćeno uobičajeno geslo Republike sitnim slovima:

PAX
TIBI
MARC

Korice su vjerojatno mletački rad, jer su se slične aplikacije rijetko, koliko nam je dosad poznato, kovale i lijevale u Dalmaciji. Veličina korica je 200 x 278 mm, a ima 51 list od kojih je 15 neispisano. Na pročeljnim stranicama u knjizi su naslikana dva akvarela osrednje umjetničke vrijednosti. Na prvom se rastvara nebo i nad vijencem oblaka lebdi Stvoritelj i Krist koji krune Mariju nad kojom se raskrilio Sveti duh. Pod njima kleče zbijeno okupljeni sveci i svetice, redovnici i kardinali, biskupi i apostoli od kojih neki drže paome mučenika koje povezuju oba dijela slike. Mirni raspored kompozicije, stavovi i ostale crtačke pojedinosti likova odaju renesansnog slikara XVI stoljeća. Slično je, vjerojatno na traženje bratima, s većim baroknim zaletom i slobodom komponirao Baldassare D'Anna svoju palu na glavnom oltaru bratimske crkve. Na drugoj stranici je neki nevješt kasnobarokni slikar naslikao akvarelom raspetog Krista u okviru s loše naslikanim dragim kamenjem. Oba akvarela pokazuju razliku i u stilu i u vrsnoći. Takva se razlika primjećuje i u rukopisu nekih stranica, pa se jasno vidi da su prvi akvareli sa svim svecima i nekoliko stranica s popisom bratima ispisani još gotičkim kurzivom umetnuti u noviju knjigu ukoričenu u stare, već opisane korice.³⁴ Vjerojatno stari listovi bijahu trošni

pa su 1790. uvezani novi na kojima je ispisan na hrvatskom jeziku pravilnik. Gradski trogirski knez Pietro Antonio Bembo ga je u studenome potvrdio posvjedočivši da »*capitoli componenti la matricola di detta scolla sono stati fedelmente traddotti in illirico a maggior comodo de confratti dalla vera matricola della scola medesima*«. Očito je, dakle, da bratimi nisu bili vješti stranom jeziku.

U knjigu su uneseni i ostali stariji listovi s popisom sestara i bratima lijepih hrvatskih i ostalih imena iz XVI stoljeća. Iz tog popisa se vidi da je tu bilo zanatlija s naslovom majstora, da je pored domaćih bilo i doseljenih bratima iz Klisa, Brača, Šolte, Šibenika i Kopra, te iz talijanskih gradova Siene, Brescije, Napulja, Padove, Mletaka i grčkog grada Zante. U popisu su upisane udovice i žene, pa svećenici, zlatari, mlinari, krznar a dva majstora i udovica trećeg imaju prezimena trogirskih plemićkih obitelji Cipiko, Kvarko i Rotondo. Očito je da upis u bratovštinu, koja je bila brojna, nije bio skučen, a u drugoj polovici XVIII stoljeća mogli su se u nju, kao i u druge bratovštine, odredbom mletačke vlade, upisati i bombardjeri (iako su oni imali vlastitu bratovštinu sv. Barbare) uz uvjet da ne vrše posebne časti. Iz marginalnih napomena zabilježenih uz neka imena: »*disse de non voler esser fratello*« ili »*disse de non voler esser più sorella*« vidi se da su članovi u toku XVI stoljeća mogli svojevoljno napustiti bratovštinu. Jedan je brisan zbog prijekare, a gradski knez je u toku druge polovice XVII i XVIII stoljeća odredio na prijedlog župana da se brišu iz bratstva pojedinci koji su izazvali neredu i nisu se pokorili izvršenju pravila. Jednom je od njih radi prijetnja i pokušaja da udari drugog bratima na sastanku, pri isključenju u siječnju 1690, zvonilo zvono kao da je umro: »... *sia privo della detta scola a suon de campana, come se fosse morto*«. Jedan je brisan iz bratstva jer se nije oduzvao čuvanju svetotajstva na Veliki petak 1696, dvojica pak 1774. jer nisu dolazili na sastanke, a zbog nekih prijestupa gradski knez je ljeti 1783, potvrdio isključenje četvorice bratima, pozivajući se pri tome, kao i prije, na pravila bratovštine.

On je potvrđivao i odobravao pravilnike, a posebno i kasnije nadodana mu poglavlja. Tako su bratimi Svih svetih uputili u travnju 1665. molbu gradskome knezu Franu Molinu da im odobri unošenje u pravilnik posebnog poglavlja, koje su oni već bili jednoglasno izglasali, da svaki bratim, ako je u gradu, mora u nedjelju sudjelovati crkvenoj ophodnji, i on je to odobrio.

Ne zna se je li bratstvo imalo svoju posebnu kuću ili dvoranu,³⁵ jer se iz odluke gradskog kneza o isključenju jednog člana 1690. čini da se sastajahu u svojoj crkvi. Možda je zato i bio podignut posebni. bočni zvonik sa zvonom za oglašavanje sastanaka na pročelju njihove crkve, iako se u Pravilniku spominje »*navistitelj*« koji je bratime pozivao na »*skupove*«.

U knjizi bratovštine su zapisani i popisi pokretnina iz XVII i XVIII stoljeća, ponajviše obredni predmeti i ruho; oltarne tkanine obrubljene čipkom, kovinski svijećnjaci, drveni križevi, različiti predmeti i ponešto namještaja pa i posude za vino. Među onima iz 1717. godine je i crkvena svilena, vjerojatno bratimska zastava, pa i knjige: *un mesall et un interprete slavo*.³⁶ Svi ti predmeti, očito proizvodi umjetničkog obrta iz doba renesanse i baroka, nisu opširnije opisani i nas u ovom časopisu ne mogu posebno zanimati.

Osvrnut ću se stoga ukratko samo na dva pravilnika ili matricule koje ovdje objavljujem, prepuštajući njihovo proučavanje stručnjacima koji se posebno bave poviješću prava a i našeg jezika.

Pravilnici svih bratovština, pa i ovih trogirskih, podudaraju se u glavnim crtama. Oni utvrđuju dužnosti članova i upravitelja bratovštine u bratimskom ćudorednom, humanitarnom, društvenom i vjerskom životu podvrgavajući njihovo ponašanje upravnoj mletačkoj vlasti. Oni koji ne izvršavaju dužnosti propisane u pravilniku podređeni su ukoru, novčanim globama koje se utjeravaju u korist bratovštine ili isključenju. O tim određenim globama i kaznama ima u pravilnicima nekoliko odredbi, odnosno poglavlja.

Mnoga pravila svih dalmatinskih bratovština su slična iako ne slijede u istom redu niti ih ima jednaki broj.³⁷

I pravila obiju bratovština koja se ovdje objavljuju slična su, ali se ipak u pojedinostima razlikuju. Svaki je njihov bratim dužan vršiti svoje vjerske dužnosti i biti uzoran kršćanin, pa i ne može biti član bratstva onaj koji ne poštuje vjeru i nije povezan s crkvenim životom općine.

Bratimi Gospe na Zvirači prisizhu da će se međusobno poštovati, da će njihovi odnosi i njihovih obitelji biti međusobno dobri. Primanje pojedinca u bratovštinu Svih svetih treba pri izboranju izglasati najmanje osamdeset bratima. Sin bratimov se prima jedino ako za nj glasaju dvije trećine članova uobičajenim tajnim glasovanjem, kuglicama, ali se kao preduvjet primanja traži da je živio sa svojim ocem sve do njegove smrti. Time se očito htjelo pomagati zadružni život obitelji u kojoj je zajamčeno i izdržavanje starih i nemoćnih roditelja. Svaki koji postane bratim ne može prve tri godine primiti nijednu čast u bratovštini, jer je trebalo da bude provjeren i iskušan u njenom životu. Za stupanje u bratovštinu bila je određena posebna pristupna svota u novcu kojom bi se primljenom bratimu kupila bratimska odora. Jedna je iz Sv. Duha sačuvana u trogirskom gradskom muzeju, neke se čuvaju u crkvama a i po kućama bratima. U matrikuli bratovštine Svetog Duha Blaž Jurjev je naslikao bratime odjevene u tunike ili kote u prvoj polovici XV stoljeća.³⁸

Bratimi su bili dužni slušati svoje župane i suce. Svaki se neposluh kažnjavao a u bratimstvu Svih svetih, nakon treće globe, bilo je predviđeno i tjeranje. Morali su prisustvovati sastancima

bratovštine, sazivane na poziv »navistitelja«, obrađivati vlastitim alatom bratimska polja i vinograde, oni Svih svetih i skupljati, prositi darove ili odlaziti po poslima bratovštine a po nalogu župana i izvan Trogira. Za one koji se tome nisu odazivali bijahu predviđene globe. Bratime koji izazivahu i poticahu svađe kažnjavalo se izgonom iz bratovštine, a odluke bratovštine Svih svetih o isključenju prijestupnika potvrđivao je gradski knez. Bratimi Gospe na Zvirači odbijali su primanje u bratovštinu djece izopćenih svadljivaca. Da bi se održavao red na sastancima i skupštinama bratimi Svih svetih su tražili dopuštenje za riječ, a obje bratovštine, kao i još neke u Trogiru,⁴⁰ a i u Dubrovniku,⁴¹ zabranjivahu donošenje oružja na sastanke, čime se izbjegavahu međusobni sukobi ali i sprečavahu skupne pobune. pa je vjerojatno sama vlast to odredila, znajući da su bratovštine bile rasadište pučkih buna protiv vlastele u XIV stoljeću.

Kazne bijahu predviđene i za one koji bi opsovali svoga bratima ili mu što naredili bez županova odobrenja, a u bratimstvu Gospe na Zvirači i za one prisutne koji to psovane nisu osudili. Ako bi koji bratim udario bratima ili zaručnicu mladićevu kažnjavao se novčanom kaznom, koja je veća ako bi na nj nasrnuo nožem, drvom ili nekim drugim predmetom. Tada bi ga i isključili iz bratovštine uz zvonjavu zvona da se ta odluka jače razglasi.

U bratovštini Zvirače zabranjivale su se i igre na sreću i novac, poimence *na karte* i *žare*, koje zabranjivaše na skrovitim mjestima zakonik Trogira⁴² i ostalih dalmatinskih gradova, a bijahu se raširile osobito među mladićima u XVI i XVII stoljeću, kako se doznaje i iz Marulićevih i Kavanjinovih stihova.⁴³ U toj se bratovštini kažnjavao i predavao sudu bratim koji je izvršio preljub sa začlanjenom sestrom, udanom ili udovicom. Takvog prestupnika bi župan i članovi *Banke (suci i prokurator)* u bratimstvu Svih svetih ukorili, ali bi ga pri četvrtom prijestupu istjerali iz bratovštine.⁴⁴ Ako to ne bi izvršili morali su platiti određenu novčanu globu, ali ako ni tu nisu položili skidahu ih s izabраниh položaja.

Posebno je poglavlje određivalo da svi bratimi obiju bratovština moraju prijaviti županu svaku vijest koju su doznali o čemu što je upereno protiv mletačke vlasti, dužda i vlastele, a ovaj je isto morao dojaviti gradskom knezu. U bratovštini Svih svetih su trebali prijaviti k tome i sve ono što čuju protiv gradskog kneza. Onaj koji to ne bi učinio bio je potjeran iz bratovštine. Očito je da se tim mletačka vlast osiguravala protiv svih prepada i u ovom gradiću.

Kao u većini bratovština i u ove se dvije župana biralo na dan njihovih svetih zaštitnika; u bratstvu Svih svetih na njihovu svečanost, 1. studenoga, a u bratimstvu Gospe na Zvirači 5. kolovoza na svečanost Snježne Gospe. Izboru su morali prisustvovati svi bratimi, a kažnjavali su onoga koji bi izostao s toga izbornog sastanka.

D . O . M .

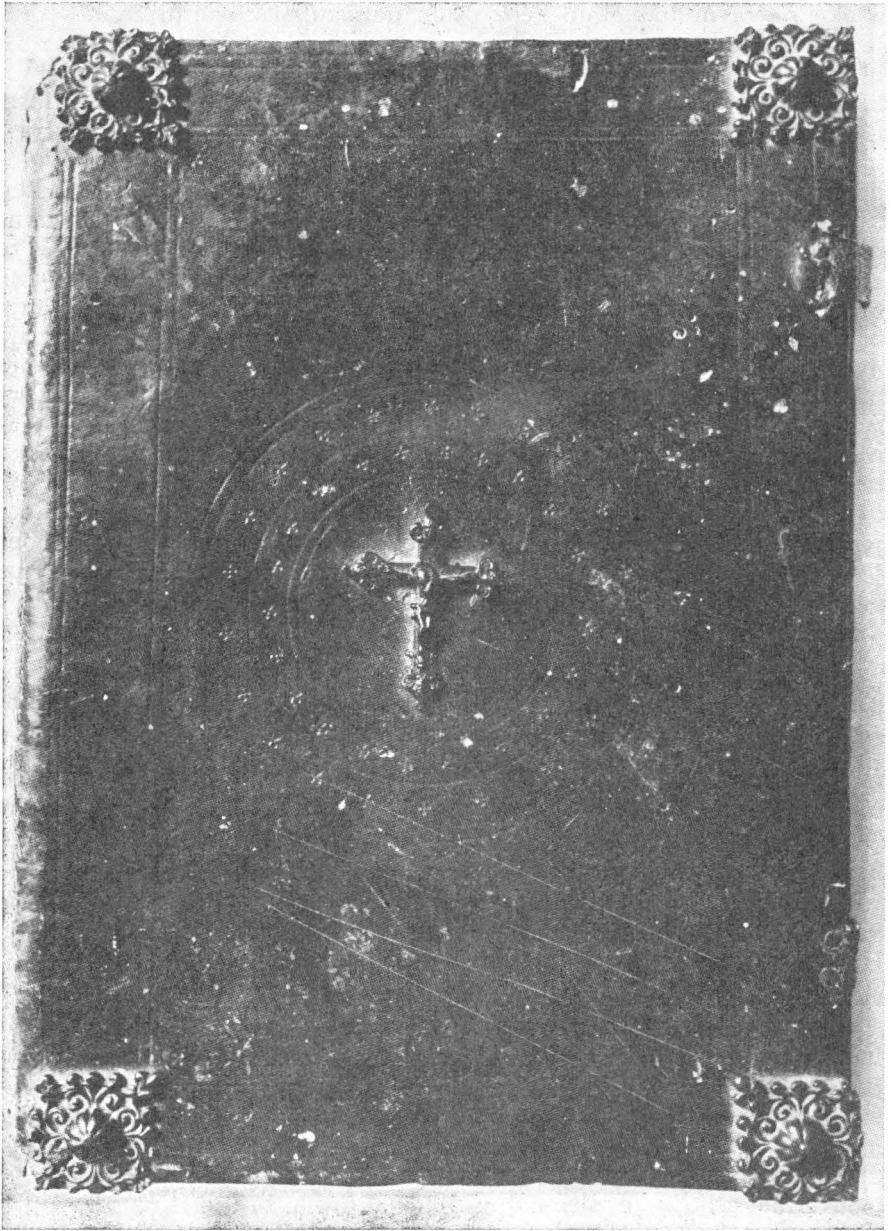
V Imne Gospodinja Bogga, Blazene Di-
 vice Marie, i svega Duora Nebestoga mij
 Brachja Crigie močuchih Svih Svetih, odlucujemo, i
 hochimo, da budde obstuzeni slidechi Capituli.

Naj parvo hochiemo, da oni koj hochie bit nas
 Bratim, budde dobar Karlichianin glubechi Gospo-
 dinna Bogga, Blazenu Divizu Mariu, i Sive Svete, i
 da obstuzuje Zapoviedi Bozje, dalle Ispovida, i Pricest-
 juje barem jedan put na Godischje, i da svetkuje
 Svetkovine Zapoviedne od Sute Matere Crigie, in-
 nacie nechjemo da budde nas Bratim.

Odredjujemo, i hochjemo da svaki Bratim nasse
 Sculle budde vitan Priedroi Duzerov Vlasteli
 Mnetashoj, i atobi po frichu slitali olli vidio olli docra
 koju stvar protiva bichju olli postanja iste Gospode,
 olli Gospodinja kneza ovoга Grada, daje duzan oc-
 citevat Galtaldu, olli Zupannu, a ovi prikazat Gospo-
 dinnu knezu, koj budde, i uccinusi drugacie, nechje-
 mo da budde nas Bratim.

Odredjujemo, i hochjemo da na dan Blađdana Svih
 Svetih, olli udiglie u parvi dan Svetacgni bude odabran je-
 dan od nasse Brachie za Zupanna, i Vpravitejsja od Scul-
 le, na Bustule i balotte; i ^{ako} oni nebi olli priat tako brime im-
 ma platit dvadeset i cetiri libre prez nednoga oproschienja, da
 isti budde duzan platit u urtime oslan dan, i ne platiusi ima
 biti

Početak Pravilnika bratovštine Svih svetih u Trogiru

Korice Pravilnika bratovštine Svih svetih u Trogiru

Izbor kao i glasovanje za ostale odluke vršili su se tajno, bacanjem kocke u posebnu kutiju s dvije pregrade označene sa SI i NO.⁴⁵ Župan koji ne bi htio prihvatiti povjerenu dužnost plaćao je globu, a ako ne bi ni to učinio kroz osam dana u bratovštini Svih svetih je morao ispuniti godinu dana županovanja. U toj bratovštini kaznili bi izgonom svakog bratima koji bi povrijedio županovo poštenje, ali bi i on bio kažnjen ako bi uvrijedio sestre, bratime ili prokurate. Kod bratima Gospe Zvirače predviđen je i izgon svakog koji uvrijedi ili opsuje župana, prokurate i suce, a i za onoga koji je odobravao vrijeđanje. Župan bratovštine Svih svetih bio je ovlašten za tekuće potrebe potrošiti svotu do deset dukata, a morao je jedanput godišnje obići sa sucima imanje bratovštine, pa ako to ne bi izvršio bio bi kažnjen. Predviđena je određena globa i za župana bratovštine na Zvirači, ako bi prodao njenu imovinu bez odobrenja bratima i sestara. Župan je morao po isteku svojega županstva, koje nazivlju i »dvorništvo«, predati, pošto je dao i sve stvari, svom nasljedniku sve obračune i to u osmodnevnom toku nakon prestanka svoje dužnosti. Ne učini li to bratimi Svih svetih ga globe plaćanjem jednog dukata, a onoga bratovštine Gospe na Zvirači, ostane li dužan, predaju mletačkim kaznenim zakonima, uz uvjet da ne ostavlja bratovštinu dok ne isplati dug. To je, uz ono o preljubu, jedino poglavlje koje se pozivlje na redovne državne zakone, jer je i ova bratovština, kao i mnoge druge, nastojala da prijestupe svojih članova globi i rješava sama i da ih izuzme od redovnog državnog suda.

Bratimi Svih svetih svake pete godine birahu dva kontrolora (*prividitelja*), koji pregledavahu poslovanje župana bilježeći i iznoseći njegove moguće dugove.

Dužnost sprovođenja i ukopa umrlih bratima bila je istaknuta u pravilnicima svih pa i trogirskih bratovština. Bratimi Gospe na Zvirači kažnjavahu one koji ne bi prisustvovali pogrebu, a bratimi Svih svetih i one koji ne bi otpratili do groba umrle članove obitelji, rodbine pa čak i ukućane svoga bratima. Ta zapovijed je mogla nastati i pored općeg sumiksrđa i reda ali i radi bojazni od kužnih bolesti, koje su harale srednjovjekovne gradove.⁴⁶ Bratimstvo Svih svetih je odredilo i kazne za one koji ne bi prisustvovali svečanoj posmrtnoj misi za pojedinog svog brata ili sestru. Umre li član tog bratstva izvan Trogira, bratimi su obavezani da mu tijelo donesu u grad iz daljine od dvadeset i pet milja po kopnu, a pedeset milja po moru, a Bratovština Gospe na Zvirači tu daljinu prijenosa mrtvacu omeđava od trogirskog zagorskog sela Bristivice ili od međaša nekadašnje svoje općine. Prijenos se naplaćivao iz pokojnikove ostavštine ali ga je siromahu plaćala sama bratovština. Baštinici mrtvog bratima su bili obavezani dati bratovštini dvije voštanice za velike ophodne svijećnjake.

Kupnjom voska iz propisanih globa i novčanim kaznama jednako kao i s prihodima sa svojih imanja i skupljanjem milodara bratovštine su mogle uzdržavati sebe i svoje crkve. U tome se, a još više u poglavljima pravilnika s kojima nastoje sami rješavati svoje poslove i međusobne sporove bratima, vidi bar donekle njihova samostalnost, ovisna, naravno, ipak uglavnom od crkve i od države. To će se odraziti i u jeziku njihova pravilnika u kojemu se javljaju hrvatski nazivi za pojedine vršioce posebnih dužnosti kao što su *župan, upravitelj, glavar, sudac, navistitelj i prividitelj*, dok se bratovština gotovo redovito zove *skupščina*.

Po svom ustrojstvu obje se bratovštine javljaju kao važan, nenametljiv činilac ondašnjeg javnog, gradskog i državnog poretka.

¹ U Splitu se sačuvala još neobjelodanjena MATRICULLA BRATIMIĆ B. D. M. OD SPINUTA *Vanka ouoga Grada od splitta slozena Godischia Gospodinoua = 1691 = a pripisana Godischia. 1761*. Ima trinaest kapitula ili poglavlja. Iz sadržaja tog pravilnika se doznaje da se čitao na sastancima jer počinje: *V Ime Boga I. B. D. M. Pria negse pocme scititi matricula suaki kleknuvši na kolina zlamenese S. + I. . . .*, a u poglavlju desetom: *I ko nebi doscja na urime pria negse Matricula počme stiti, ima platiti: 15 sol-dini*. Pravilnik čuva jedan od posljednjih bratima bratovštine Gospe od Spinuta Frane Kovačić u splitskom Velom varošu. Na nj je upozorio *I. Fisković*, Prilog poznavanju najstarijih crkvenih spomenika na Marjanu, Anali Historijskog instituta JAZU u Dubrovniku XII—XIII, Split 1969. U Historijskom arhivu u Splitu se čuva Matrikula ujedinjenih bratovština Bl. D. Marije od Zdravlja s bratovštinom sv. Jerolima, u Splitu 1918. Pravila bratovština na hrvatskom jeziku su objavljena ili je o njima pisano: *K. Vojnović*, Bratovštine i obrtne korporacije u republici dubrovačkoj, Zagreb 1899, str. III, 178, 129; *I. Strohal*, Hrvatskim jezikom pisana pravila nekih bratstava u Dalmaciji, Mjesečnik Pravničkog društva u Zagrebu XL/I, str. 29, 103; *Isti*, Bratstva (bratovštine) u starom Trogiru, Rad JAZU, knjiga 201, br. 85, Zagreb 1914, str. 63, bilješka 1; *A. Belas — Lj. Karaman*, Bratovština i crkva sv. Križa u Velom varošu u Splitu, Split, 1939; *A. Belas*, Bratovština sv. Duha, Jadranski dnevnik, Split, 26. i 30. VII, 6. VIII 1938; *C. Fisković*, Pravilnik bratovštine, dokumenti o gradnji i ostaci brodogradilištu u Gružu, Beritićev zbornik, Dubrovnik 1960, str. 117, Matrikula Bratimšćine Svetoga Angjela Stražanima u Splitu, Split 1889; Pravilnik Bratovštine Sv. Križa u Splitu, Split 1931.

² *D. Roller*, Dubrovački zanati u XV i XVI stoljeću, Zagreb 1951. *V. Foretić*, Dubrovačke bratovštine, Časopis za hrvatsku povijest 1—2, Zagreb 1943; *N. Z. Bjelovučić*, Pravilnik bratovštine sv. Stjepana u Janjini, Starine JAZU, knjiga XXX, Zagreb 1902, str. 244; *A. Marinović*, Iz prošlosti poluotoka Pelješca, Bratovština sv. Juliana i Martina u Žuljani iz XVI stoljeća, Beritićev zbornik, Dubrovnik 1960, str. 149; *Isti*, Prilog poznavanju dubrovačkih bratovština, Anali Historijskog instituta JAZU u Dubrovniku I, Dubrovnik 1952, str. 253; *V. Cvitanović*, Bratovštine grada Zadra, Zadar, zbornik, Zagreb, 1964, str. 457.

³ U knjižicu pravilnika bratovštine sv. Nikole unesene su i dvije pjesme spjevane u čast svecu, koje je objavio i *D. Matija Čulić* u svojoj zbirci Pisme duhovne različne, tiskanoj u Mlecima 1805, str. 219, 221.

⁴ *I. Strohal*, o. c. (1), u Mjesečniku Pravničkog društva...

⁵ I. Lučić, *Memorie istoriche di Tragurio ora detto Trau*, Mleci 1674, str. 203.

⁶ Ibidem, str. 204.

⁷ F. Fancev, Marko Andriolić Trogiraniin, Zbornik filoloških i lingvističkih studija (posvećen A. Beliću), Beograd 1921, str. 174; C. Fisković, Ljetnikovac Hanibala Lucića u Hvaru, *Anali Historijskog instituta JAZU u Dubrovniku VIII—IX*, Dubrovnik 1962, str. 209.

⁸ I. Delalle, Trogir, vodič, Split 1936, str. 23.

⁹ Ulomak tog nedovršenog prijevoda čuva se u Župskom uredu u Trogiru, u knjižici pravilnika.

¹⁰ Jednu zbirku pjesama ima M. Slade Šilović, ravnatelj Gradskog muzeja u Trogiru.

¹¹ D. Farlati, *Illyrici sacri*, IV, Mleci 1769, str. 433—434.

¹² Ibid. str. 439.

¹³ *Statut i reformacije grada Trogira*, priredio I. Strohal, Zagreb, 1915, str. 272.

¹⁴ P. Andreis, *Storia della città di Traù*, Spljet 1908, str. 345.

¹⁵ *Statut i reformacije...* str. 222.

¹⁶ *Pisma Ivana Lučića Trogiraniina*, priredio B. Poparić, *Starine JAZU*, knjiga 31, Zagreb 1907, str. 49; *Commissiones et relationes venetae II*, Zagreb 1877, str. 208.

¹⁷ K. Eterović, *Fra Filip Grabovac*, *Nova revija g. 1925—1927*, Split 1927, str. 83.

¹⁸ *Stari pisci hrvatski I*, Zagreb, 1869, str. LXV i 3, (Kukuljevićev i Jagićev predgovor). »Vrtal« nije najstarija hrvatska antologija, kako je smatrao I. Delalle (o. c. str. 73), već hvarska pjesmarica pobožnog umjetničkog pjesništva. F. Fancev, *Nova poezija Splitsanina Marka Marulića*, Rad JAZU 245, Zagreb 1933, str. 4. Moglo bi se pretpostaviti da je »Vrtal« Petra Lučića, koji je I. Kukuljević pronašao kod benediktinki u Trogiru, donijela u taj samostan Katarina unuka Petrova koja je u njemu bila redovnica (C. Fisković, *Oporuka i kodicil Ivana Lučića*, *Viestnik Hrvatskog državnog arhiva u Zagrebu IX, X*, str. 67).

¹⁹ H. Morović, *Prinos k tekstu Benetevićeve »Hvarkinje«*, *Građa za povijest književnosti hrvatske*, knjiga 28, Zagreb 1962, str. 213.

²⁰ O. c. str. 320.

²¹ O. c. str. 63.

²² C. Fisković, *Segetski spomenici*, *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku LVI—LIX 2*, Split 1957, str. 218.

²³ T. Smičiklas, *Codex diplomaticus V*, Zagreb 1907, str. 313.

²⁴ F. Bulić, *Trovamenti antichi a Zvirache di Seget presso Traù*, *Bullettino di archeologia e storia dalmata XXXVII*, Split 1914, str. 98. Seljaci i građani koji danas obrađuju polje uz crkvu nazivlju taj predjel Zviracha, a ne Zvirache.

²⁵ C. Fisković, o. c. (22) str. 219.

²⁶ V. Han, *Upotreba dekorativne kože u renesansnom Dubrovniku*, *Anali Historijskog instituta JAZU u Dubrovniku IV—V*, Dubrovnik 1952, str. 245. Postoje još dekorativni antependiji u koži s naslikanim središnjim medaljonima u kojima su sveci i svetački prizori u crkvi sv. Lovrinca u Žukovcu i crkvi sv. Jakova u Mokaluu na Pelješcu, dva ulomka sa svećaćkim likovima su u sakristiji župske crkve u Omišu.

²⁷ C. Fisković, *Kuća povjesnika Pavla Andreisa u Trogiru*, *Izdanje Historijskog arhiva u Splitu*, sv. 7. Split, 1969, str. 220.

²⁸ Kašićeva djela ističe i hvali u sedmom pjevanju svog »Bogatstva i uboštva« i Jerolim Kavanjin, splitski barokni pjesnik i brat trogirskog biskupa Šimuna Kavanjina (1695—1695), a i sam član trogirskog plemićkog vijeća. Očito je da su Kašićeva djela bila, dakle, upotrebljavana u XVII—XVIII st. i u Trogiru.

²⁹ O. c. str. 495.

³⁰ O. c. str. 308.

³¹ I. Delalle (o. c. str. 77) piše da je to pasja glava »koja po tradiciji prikazuje Atilu (bič božji)«. Međutim to nije pas, koji je inače znamen vjernosti i mladog Tobije. L. Réau, *Iconographie dell'art chretien III/III*, Paris 1959, str. 1505.

³² C. M. Iveković je objavio pogrešno zvonik Gospe Karmelske kao zvonik Svih svetih! C. M. Iveković, *Dalmatiens Architektur und Plastik*, Wien, tabla 34.

³³ I. Delalle, o. c. str. 77; K. Prijatelj, *Slike Baldassare D'Anna u Dalmaciji*, Prilozi povijesti otoka Hvara III, Hvar 1969, sl. 5.

Slikarevim djelima treba pridodati i oltarnu palu u dominikanskoj crkvi sv. Nikole u Korčuli, na kojoj je prikazan sv. Nikola pred morem s anđelima nad kojima lebdi u nebu Bogorodica sa sinom i anđelićima. Na donjem rubu je slikarev potpis: BALDISSERA D'ANNA i zapis navješta restauratora:

RESTAURATA LA PNTE
A.D. MDCCL
ANTO DA PONTE PITTE DAO

U travnju 1971. restaurirana je u Regionalnom zavodu za zaštitu spomenika u Splitu D'Annina oltarna slika s Paga s majstorovim potpisom:

BALTHASAR
D. ANNA. PIN'

Antonio da Ponte pittore dalmatino je, možda, Zadranin? Obitelj Da Ponte je postojala u Zadru.

³⁴ Na njima su zalijepljena dva naknadno obojena bakroreza Uzašašća Marijina i Kristova.

³⁵ P. Andreis (o. c. str. 351) spominje dvoranu bratovštine Svih svetih.

³⁶ Vidi ovdje iznesenu pretpostavku o toj knjizi, ali možda je to i neki rukopisni hrvatski priručnik.

³⁷ Usporedi s djelima navedenim u bilješkama 1, 2 i 3.

³⁸ C. Fisković, Neobjavljeno djelo Blaža Jurjeva u Stonu, Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji, 13, Split 1961, str. 122, sl. 13, 14.

⁴⁰ I. Strohal, o. c. str. 65.

⁴¹ K. Vojnović, o. c. str. XVI.

⁴² O. c. (13), str. 65.

⁴³ C. Fisković, Baština starih hrvatskih pisaca, Split 1971, str. 123, 130; *Isti*, Prinova romaničkom slikarstvu u Splitu, Mogućnosti XVIII, br. 2, Split 1971, str. 227.

⁴⁴ Usporedi I. Strohal, o. c. str. 61.

⁴⁵ Dvije su sačuvane, jedna u stolnoj crkvi a druga u Gradskom muzeju sa slikama sv. Lovre i Ivana Trogirskog.

⁴⁶ I povjesnik Ivan Lučić spominje svoju bojazan od kuge kao jedan od uzroka zbog kojeg je napustio zavičaj. C. Fisković, o. c. (18), str. 73.

⁴⁷ Usporedi taj naziv i u V. Mažuranić, *Prinosi za hrvatski pravno-povijesni rječnik sv. IX*, Zagreb 1908—1922, str. 1321.

PRILOZI

Anno Domini 1630.

Sotto Dignissimo et Reverendissimo Vescovo Pace Giordano —
intitolata B. V.

V ime Suemughùchiega Gospodina Boga, i Blaxene Divice' marie, i sfega Duora nebescogha, Evo sastauguiena meù nama marigula Bogoliubne Brachie od Zuiracie', na slaù Blaxene s'gor recene Diuice marie, i hochiemo dà tekogodi ottiti bude vlisti, i bitti brattim nasse scupschine, bude podloxan oblusiti naredbe, choye slide.

1. Naregiuyemo, i hochiemo da bude dobar charstianin to jest da ima gliubiti Bogha, i Divizu mariù, i obluscuati zapouidi Bōije, i kazūene, ispouidati se i prischeuati naimagne duachat nà godischie; i dà imà bitti cist tilom, trizam ustmi : da ne imà igrati na zare nitti na carte, i akoije bestimadur, nechiamo tachi ù nasoy scupschini, nitti moxe bitti bratim nas —

2. Da sfachi bratim nasse schupschine ima bitti uiran nassoy Pri-suitloi, Priplemenitoy Gospodi Bnetaschoy, i acchobise dogodia nà isda-ŷezu protiuuà nassegha Priuedrogha Principa ima udil occittouati zuṗnu, a zuṗn Chnezu od nassegha grada, inacho ne moxe bitti nas brattim

3. Da chogodir hiiti bude ulisti ù ouu nassu scupchinu imma plattiti sets libar zà cottù, udilije i doccu uina bracij, ollitti banghi kako i dosada

4. Da accho primine choigod nas brattim, ter nebbi dosal na sprouod cuyuchi zuoño martascho, alli znaduchi daije priminul brattim, imma-yu ti plattiti suachi, i suachi put polouizu libriçe voscha brex milosardia —

5. Da accobi srichion koygodir nas brattim primunuija uan ouogha mista, do Bristiuize, olli nassegha me'asa imamogha poitti duignutti na gnegoue tratgne, i accholi gnegoua dobra ne bude, imadu poitti brattimi duignutigha nà tratgne od schupschine —

6. Da c'ada zuṗan, alli sudci chomugodir brattimù zapouidu, imma gnih uoscha poslusati, pod penu da neposluni platte za suachu uoltu tri libriçe uoscha brez niednoga milosarya, i to za ottar ù nassoy carqui

7. Da acchobi nas bratim údria drughoga suogha brattima noxem, driuom, allitivan chomgodi drugom stuaryu, imma bitti ixagnan iz schupschine na zlamen od zuonna, i vech nitdar bitti ù napridach za brattima ù nassoij sculli —

8. Da niedan Brattim nima drughogha obsouati i accobise choiji drughu bratim ondi namirio tergha nebbi osuadil, imma, i on ollittiuam onni istu ossudu plattiti tōyest libriçeu voscha prez niednoga milosarya za suachu voltu —

9. Da acchobi koy brattim udria diuoychu yunacha, allitiuam kogha drughogha od obittili nasse brachije imma plattiti polouiču libriçe uoscha prez milosardia

10 — Da chada bude obran nas zuṗan i ne htiti bude priati zuppaniu imā plattiti duadeset, i cettiri libre udil, ù toliche yaspree

11 — Da nijedan brattim nemoxe zapouiditi drughome, accho neima choye oblasti ollitti licenzie zuppanoue pod penu da plati libriçu voscha —

12 — Da acchobi tcho od nassich brattimih hotia izayti iz schupschine, buduchi mu uçignena zapouit tri uolte, terbi ne poslusal imma bitti izagnan iz scuḗchine i da plati caye duxan —

13 — Da chada tcho ullazi ù nassu schupschinu immase prisegh dachie nossiti postenye suويم brattimom, i gnihouoy suoy obbitili, i acholi neçtiti bude oua poslusati, dassè nima priatti za brattima, ni on, nit oni koy nissu uirni Boggù, Diuizi marij, alliti ussilni brattimon —

14 — Da chada bude obran zuppan noui, na Bladdan iste B = D. M. od Snigha, tada immaiju sui brattimi doitti, i koy nebi dosal, da ima plattiti tri libre ù yaspre prex milosardia

15 — Da zuppan stari imma datti raslogh od suogha vladanya, nouomu zuppanu dō ossam dan sué pò tancho, i accobi stō osta dusan, alli nebi scodio imma plattiti od suogha udilye, drugoyaçie imasse se vladatti po zakonù nassegha Priuedroga Principa i gnegoj naredbi — i tacho dassè nima dillit iz schupschine dochle ne plati caye dusan

16 = Da suachi zuppan v'napridach nemoxe prodatti nichaçoue stuari od schupschine brez suite od brattimih kakoye naredba Principa nassegha pod penu da platti desset libar voscha

17 = Da buduchi auxani brattimi da doidu copat vinograde, sadditi, olitti rizati gniousa mista i uinograde koye sade, i chopayu, tada imaiju sui doitti priprauni s'gniouin oruyem, i kako gnima bude narøyeno pod penù od tri libre suachi, i za suachu voltù,

18 Da buduchi uçignen zuḗan noui, aççobisse nassa choigod brattim koyibi stogodi rechal, i gouoria protiuu postenya zuppanou òni ima plattiti sest libar ù pineze brez milosardia

19. Da acchobi choi brattim uccinil scandal allitium smutgnu ù scupschinu, dachi imā bitti izagnan iz schupschine, i sinoui gnegoui, nidar immayu bitti priati za brattima

20. Da cinechi dogouore, allitium scupschinu niedan brattim niḗa nossitti tada sobom oruxia nichacoua pod penu da plati librù, za suachu voltù brez milosardia —

21. Da acobise nasal koj bratim od oue scuḗstine dabi sagrisi grihon puttenim sestrimon, odanon, olli vdouicom, taki brattim imadesse dati vancha iz scuḗstine, i decretat po puttu od praude zakonite udilje brex milosarja

22. Da akobi koi nas brattim obsova glavare od nasse sculle to jest zupana, prokuratura, i ostale sudce alli dabijm tica v cast i postenje brez nikakva vzroka ochiemo da bude odma izagnan od ove nasse skupschine brez nikakva milosardja i akobi koi za gnegna govorio illiga brania da i on isti bude izagnan pod zlamen od zvona.

23 Da akobise koi nas brattim nassal scandagliv, smutgliv, illi susuradur ochiemo da oni isti nimase tichiatti v nascoi skupschini, nego dassè ima izagnati iz scuḗchine =

Matricula Brachie Mogu-
chih Suih Suetih.

M. D. L XX III.

IV. Veglace.

V' Troghir.

D.

O.

M.

V Imme Gospodinna Bogga, Blazene Divicce Marie, i svega Duora Nebeskoga mij Brachja crique moguchih Svih Svetih, odlucujemo, i hochimo, da buddu obsluzeni slidechi Capituli.

I

Naj parvo hochiemo, da onni koj hochie bit' nas Bratim, budde dobar Karshianin gliubechi Gospodinna Bogga, Blazenu Divizzu Mariu, i Svè Svete, i da obsluzuje Zapovidi Bozje, dassè Ispovida, i Pricestjugie baremè jedan put nà Godischje, i da svetkuje Svetkovine Zapovidne od Sute Mattere Crique, innacie nechjemo dà budde nas Brattim.

II

Odredjugiemo, i hochjemo da svaki Bratim nasse Sculle bude viran Priuedroi Duzevoj Vulasteli Mnetaskoj, i akobi pò srichi slissal, olli vidio, olli docra koju stvar protiva bichju, olli postenju iste Gospode, olli Gospodinna Kneza ovóga Grada, daje duzan occitovat Gastaldu, olli Zupannu, a ovi prikazat Gospodinu Knezu, koj budde, i ucciniasi drugacie, nechjemo da budde nas Brattim.

III

Odredjugiemo, i hochjemo da nà dan Blagdana Suih Suetih, olli udiglie ù parvi dan Svetacgni bude odabran yedan od nasse Brachie za Zupanna i Vpraviteglja od Sculle, na Bussule, i balotte; i ako onni nebi ottio priat tako brime, imma platit dvadeset, i cetiri libre prez niednoga oproschienja, i dà isti budde duzan platit ù uvrime ossandañ, i ne platiusi imà bitti duzan ispunnit Godischie gniegove Zuppanie.

IV

Odredjugiemo, i hochiemo, da suaki, koý tide ulisti, i bitti brogen zà Bratta nasse Skupschine, imma platit kad ullizze duanadeste libar.

V

Odredjugiemo, i hochiemo, dà akobi koý Brattim nasse Skulle umra vanka Grada, dassu duzni svà ostala Brachia pojtiga dignut zà ukopattiga, dò duadeset i pet Miglia dalecine pò kopnu, a po Moru dò pedeset, i thò kada buddu moch pojti prez poghibili, i thò tratgnje Martvoga, i ako on nebbí bio ù mochi, da immaju pojti nà tratgnju od Skulle.

VI.

Odredjugiemo, i hochiemo da Zupannu od nas obranu, kako Glavar nasse Skulle buddu poslusna Brachja, i koimu drago put zapovidiim

koyu stvar zà korist Skulle, i onni koiga nè poslussa budde ossudyem zà parvi put tri libre, drughi sest, a trechi istiran, i pomarsen iz Skule, a koybi govorio za istoga neposlusna, da plati libricu uoska laurana, olli stò ona budde zapadat.

VII.

Odredjugiemo, i hochiemo da Zuppan nasse Skulle, koy budde pò vurime neima govorit pšosti, olli rici nedostoyne niednomu od Brachie, olli Sestar, Sudcem, i Prokuraturu, dalli nositsè s' gliubavju, i postenjem pristojnim, drugacie cinechi, budde i razumise ossudjem da plati zà svaki put tri libre; I takose imma razumit od Brachje, i ostalih podloznych hadabi obsovali istoga Zupanna, Sudce, i Prokuratura, Glavare od Skulle, koya pena ima bit odredyena zà korist nasse Criqve i Skulle.

VIII.

Odredjugiemo, i hochiemo, dà akobi koy od Brachie obsova drugoga, olli Sestrimu, i Xenu Brattima, da imma platit dvi libre zà svaki put prez niednoga milosardya, koya imma bit odredyena, kako s' gora rekosmò.

IX.

Odredjugiemo, i hochiemo, dà svaki Bratim, i Sestrima nasse Schulle buddu duzni pojti nà Sprovod Bratima, i Sestrime martve, pod penu od libre zà suaki put, tako yoschje kad umre koy kod od Obiteli Brattima olli Sestrime, pod istu penu, koja ima bit dignuta prez milosardja, kada ne buddu zadarzani od koje zapridke istinite.

X.

Odredjugiemo, i hochiemo, dà svaki Brattim, nahodechise ù Gradu, olli Darzavi, budde duzan dojti na Skup, kadase cini novi Zupan, pod penu, ne obsluziusi, da plati pò librice Voska kojase imma dignut prez suakoga milosardya.

XI.

Odredjugiemo, i hochiemo, dà uccinivise koy Skup zà koyu prigodu koye kodi potribbe od Criqve, olli Skulle, buddu pria obsnana sva Brachia od Navistiteglia zà da dojdu, i nektiuchi poslusat svaki od gnih plati tri libre pene zà suaki put; i akobi koi od gnih reka da nechje dojti, ima se zabilizit da plati troduplu penu, koju nektiuchi platit, da budde, i razumise oduarzen od nasse Skulle, nit mozese vechie priati zà nassega Bratta. Tolikojer akobi koj nas Bratim uccinio smutgnu alli scandal ù Scupschinu, imma prez suakoga milosardja bitti izagnat iz nasse Scupschine kako uzbunitegl s uviton Gospodinna Kneza.

XII.

Odredjugiemo, i hochiemo dà Zupan s' gniegovima Sudcima budde duzan pojti svako Godischie obajti Xemglie od Sculle, i druga mista, barem yedan put pod gnjegovom Zuppaniom pod penu, ako ne obsluzi, pa plati yedan Dukat.

XIII.

Odredjugiemo, i hochiemo, da akobi pò srichi koy Brattim udria drugoga, o Xennu, da iṃa platit dvi librice Voska ucignena, olli kolliko budde vagliatti, prez milosardja niednoga, i nektiuchi platit, dà budde, i dassè razumi odmetnut od nasse Skupschine.

XIV.

Odredjugiemo, i hochiemo, da kada koy Brattim, olli Sestrìma od nasse Skulle umre buddu duzni gniegovi Baschinici, dat zà Sprovod dvi Svichje nà Aste, kake buddu mogli.

XV.

Odredjugiemo, i hochiemo, da kada umre yedan nas Brat, chtiuhi ulisti u nassu Skullu, zà nassega Bratta yedan gnjegou Sin, da imma bitti ballotan, i priat s'duima trechinama od Balot, i nè s'magnim; dàlli ako budde nossio cast i postenye svomu Otcu, s'gnim stà zayedno, i doranioga dò smarti, innacie nechiemo daye nas Brat; koy ullizausi zà Brattima, imma platit pò cote, thò yest sest libar, zà yedan put.

XVI.

Odredjugiemo, i hochiemo, da Zupan nasse Skulle morre strattit Deset Ducat prez obsnanit Brachyu ù stuari suagdagnye, dalli buduchi potribba trattit vechye, iṃa uccinit Skup, i priat oblast od Brachye svè; i tako pò isti nacim ù bratgnje, koyebise prigodilli prez svagdagnih.

XVII.

Odredjugiemo, i hochiemo, da kada zapoviddi Zupan komu Brattimu dà idde prossit zà nassu Çriqv, ollikada ga posaglie ù koye misto zà korist od Skulle, olli Çriqve, immaga poslussat, i nektiuchi, dà plati trì libre pene, zà svaki put, koya imma bit dignuta prez svakoga millosardya.

XVIII.

Odredjugiemo, i hochiemo, dà niedan od nasse Brachye neima no-sitti koyumu kod varst oruzgya, ni noza ù nassu Skupschinu, i akobi donio dà plati penu dvi libre, suaki put.

XIX.

Odredjugiemo, i hochiemo, dà dospivsi Zupan svoju godinu sluzbe dà nassi Brattimi nemoguga imenovat doklesse nè svarsu trì godischa za Zupanna.

XX.

Odredjugiemo, i hochiemo, da onni Brattim koy budde priat ù nassu Skullu, nemorè bitti odabrañ ù niednu Cariku iste Skulle, neggo posli trì godischja sluzbe.

XXI.

Odredjugiemo, i hochiemo, da kada Brachia buddu nà Skuppu, niedan od gnih neima govoritti od niedne stvari olli koristi, ako pria nè pita licenzu ù Zupanna, i Banke, i nè obsluziusi da plati zà svaki put duanadeste gazet.

XXII.

Odredjugiemo, i hochiemo, dà hotiuchise priati novi Brattimi buddu Skupglieni barrem brojem osaunadeste, i nebuduchijh tolliko, dassè ne moze balotat Brattim koise proponia, dalli ostavit Ballotaziun zà drughi Skup, i takose imma yoschie uccinitti kadse proponi.

XXIII.

Odredjugiemo, i hochiemo, dà Zuppan koy dospie gniegovo brimme, imma dat razlog od gnyegova duornistua, nay magnye ossan dan pokleye prida robbu, i ostalo novomu Zupannu, i nè pridavsi da imma platit zà penu yedan Ducat, dalli akobi bio zadarzan ter istinito nebi moga, ne uppada ù recenu penu.

XXIV.

Odredjugiemo, i hochiemo, dà akobi umra koykod od kuchye nassega Brattima, olli koyegod drugo Cegliade ù gnyegovu kuchyu, buddu duzna Brachya poytiga ukopatti dalli imma datti dvi suichye zà Aste, à koy nebbi dossa od Brattimih, da plati tri libre pene.

XXV.

Odredjugiemo, i hochyemo, da kada umre naš Brattim, alli Sestrima dà immadu doyti ostali Brattimi slissat Missu zagnye Cantanu pod penu nè obsluziusi, dalli kada buddu obznani, od tri librè, svaki, i suaki put.

XXVI.

Odredjugiemo, i hochyemo, dà svako peto Godischye buddu odabra-na dua od nasse Brachie zà Prividiteglje, koychje bit darzani prividit, i tansat Libre, i spise uccignene od Zuppanih i uccinitti note napose od gnihova duga, zà dà buddu posli ussilovani platit.

XXVII.

Odredjugiemo, i hochiemo, da kada dojde Vurime zà poslovat nasse Pogle, kakoie obizai, da suaki Brattim imma dojti suom suojom pripravom od orudya, kadamu budde zapoviedyenò od Gastalda za mochiga uredit, kakoye nacim, i ako koy nebbi poslussa, da imma platit svaki put zà penu tri libre prez svakoga millosardya, i thò^{dò} tri puta, a cetuarti da bude izagnan iz Skupschine, prez suakoga milosardya, i ù naprid, da neyma vechye bitpriat zà nassega Brattima.

XXVIII.

Odredjugiemo, i hochiemo dà akobisse koy nasc Brat nassa ù Grihu od Priglyubodinstva, i ù gnyemu bio obiçayan, olli occitti nè Obsluzitegl Zapovidih Boxgih, da Zuppan, i Banka imaga pokarat do tri puta, a ako nebbi ottio obratitse trechim pokaranyem, da imnadu zvatti Skup, i osvadvivisa prid svom Brachyom za odagnatga, i pomarsitga od nasse Skupschine, i ako nebi obsluzilli, da svaki Glavar plati pò dvi libricce Voska novoga, i da pristupnik budde izagnan kako rekohsmo,

a Zupan i Banka promignena, nit ù naprid mogu vechye bitti glavari, à ako ne plate ossudu, da buddu odagnani i pomarseni od nasse Skupschine, i dà nigdar vechye ne buddu priati.

Addi 20 : novembre 1790.

L'illustrissimo signor Conte Capitano riportandosi alla relazione del Zupano e Banca dela Scolla di tutti i santi con la quale stabiliscono, che li sudetti Capitoli componenti la matricola di detta scolla sono stati fedelmente tradotti in illirico a maggior comodo de confratti dalla vera matricola della scolla medesima; perciò annuiado alle loro umilissime istanze ha decretando approvati il capitoli stessi, li quali servir dovranno per matricola di detta confraternità, e dovranno puntualmente essere eseguiti per la maggiore disciplina di esso luoco pio; interponendovi la sua Rispettiva Autorità, sic mandavit etc.

Pietro Antonio Bembo Conte Capitano

(ovalni pečat s likom mletačkog lava)

Francesco Zuliani Cancelliere del Comun

Obje matrikule darovao mi je pok. dr Miljenko Strmić, splitski liječnik i vlasnik male umjetničke zbirke, 1960. godine i ja sam ih prigodom međunarodnog znanstvenog skupa o 700. godišnjici trogirске ljekarne 30. X 1971. predao prof. Mirku Sladi Šiloviću, ravnatelju Muzeja grada Trogira, gdje se sada nalaze.